УДК 336.711(477)

Ходакевич С.І.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи,
заступник декана,
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

Уткина О.О.
асистент кафедри банківської справи
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

АНАЛІЗ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

THE ANALYSIS OF THE INDEPENDENCE AND TRANSPARENCY OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ

Стаття розкриває сутність незалежності та прозорості центрального банку. Аналізується ступінь незалежності та прозорості Національного банку України на основі індексного методу. Завдяки отриманим результатам автор розробляє рекомендації щодо покращення грошово-кредитної політики Національного банку України.

Ключові слова: центральний банк, грошово-кредитна політика, незалежність, прозорість, GMT-індекс, індекс Ейффінгера-Гераац.

АННОТАЦИЯ

Статья раскрывает сущность независимости и прозрачности центрального банка. Анализируется степень независимости и прозрачности Национального банка Украины на основе индексного метода. Благодаря полученным результатам автор разрабатывает рекомендации по улучшению денежно-кредитной политики Национального банка Украины.

Ключевые слова: центральный банк, денежно-кредитная политика, независимость, прозрачность, GMT индекс, индекс Ейффингера-Гераац.

ANNOTATION

The article conserns the essence of independence and transparency of the central bank. The level of independence and transparency of the National Bank of Ukraine on the basis of the index method are analyzed. Due to the obtained results the author gives recommendations concerning the improvement of the monetary policy of the National Bank of Ukraine.

Keywords: central bank, monetary policy, independence, transparency, GMT– index, Eijffinger-Geraats transparency index.

Постановка проблеми. В Україні нині склалася важка економічна та політична ситуація. Населення не довіряє органам влади, включаючи монетарний регулятор країни. Дії останнього не сприяють заспокоєнню настроїв суб'єктів економіки і часто викликають зворотну реакцію. Комунікаційна політика Національного банку України не проводиться на належному рівні: відсутній системний підхід, немає визначених пріоритетів та чіткого налагодженого комунікаційного механізму з цільовими аудиторіями при використанні дієвих інструментів та каналів тощо. Головним чином причиною такого стану комунікаційної політики є недостатня прозорість діяльності НБУ. Одночасно ситуацію загострює слабка незалежність НБУ, який суттєво піддається впливу уряду у процесі прийняття монетарних рішень. Взаємозв'язок прозорості та незалежності не є очевидним і у кожній країні спостерігаються свої специфічні риси з цього приводу. Проте при вдалому співвідношенні вони позитивно впливають на макроекономічні показники – забезпечується стабільність національної валюти, зменшується рівень інфляції, росте продуктивність праці, нарощуються темпи випуску продукції, зменшується бюджетний дефіцит, а в кінцевому підсумку стимулюється економічне зростання. Незалежність та прозорість часто є визначниками того, наскільки є ефективною грошово-кредитна політики центрального банку. Все вищезазначене дає розуміння актуальності досліджуваної проблематики і викликає необхідність дослідження ступеня незалежності та прозорості НБУ та здійснення відповідних висновків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження поставленої проблеми здійснили такі зарубіжні автори, як: А. Цукерман, М. Арноне, Б. Лоран, М. Сомер, Дж. Де Лонг, М. Самерс, Б. Паркін та ін. Вітчизняні напрацювання представляють В.І. Міщенко, Н.В. Непрядкіна, С.Р. Моїсеєв, М.М. Кузьмін, І.Н. Ленков, І.А. Терехова, П.В. Трунін, Д.А. Князев та ін. Разом з тим існує необхідність вивчення їхніх результатів задля визначення та аналізу ступеня незалежності та прозорості НБУ на сучасному етапі.

Мета: визначити ступінь незалежності та прозорості Національного банку України та надати рекомендації щодо покращення його діяльності.

Обґрунтування отриманих результатів. У зв'язку з швидким розвитком та широкою доступністю інформації, суспільство почало відчувати потребу у її отриманні задля задоволення своїх цілей. Такі тенденції не оминули і центральні банки, для яких проблема своєчас-

ного та достовірного надання інформації стала критичною. За останні десятиліття все більша кількість наукової літератури обґрунтовує необхідність підвищення прозорості монетарних регуляторів. Дж. Стігліц, відомий економіст та лауреат Нобелівської премії з економіки, пише: «якщо ми бажаємо, щоб ринки були дисциплінованими, вони повинні отримувати правдиву та повну інформацію, що означає необхідність ведення прозорої політики». Наприклад, якщо економічні суб'єкти не знають про ризики банків та компаній, акції яких торгуються на біржі, то вони можуть дати необ'єктивну оцінку вартості таких акцій і прийняти неправильні рішення щодо купівлі/продажу таких акцій або інших активів. За наявністю достовірних даних таких проблем можна уникнути, а для цього необхідно вирішити проблеми прозорості. Дж. Стігліц також стверджує, що «недостатня прозорість часто являється симптомом більш глибоких проблем ринку» і тому центральний банк повинен забезпечувати не тільки більшу прозорість, а й заохочувати учасників ринку до цього [4, с. 142-144]. Ми погоджуємося з цим твердженням і розглядаємо прозорість центрального банку як обов'язковий елемент діяльності центрального банку.

Цікаво, що в той час, коли існує очевидність потреби підвищення рівня прозорості діяльності центрального банку, питання щодо зростання рівня його незалежності залишається досить суперечливим. В одних дослідженнях стверджується, що між незалежністю та економічним зростанням взаємозв'язок не спостерігається, але в цей же час обґрунтовується обернена залежність між незалежністю та бюджетним дефіцитом, а також між незалежністю та інфляцією [5]. У тематичному докладі SIEMS робиться висновок, що в цілому незалежність центральних банків не має жодного значення для економічного росту чи інфляції, якщо банк здійснює одні й ті самі помилки [6, с. 4]. Тобто на сьогоднішній день не існує конкретних доказів того, що більш високий ступінь незалежності є кращим задля стабілізації макроекономічних змінних.

Більш того, з одного боку, лише незалежний центральний банк може нести відповідальність за свою діяльність. З іншого, економісти Банка Англії під час досліджень 1996–1997 років з'ясували, що між відповідальністю та незалежністю центрального банку існує від'ємна кореляція (з'ясовувалася залежність індексів відповідальності та незалежності у 35 країнах), тобто чим більша незалежність, тим менша відповідальність [7, с. 14]. Ми ж вважаємо, що одне поняття не виключає іншого. Якщо центральний банк з року в рік виконує поставлені цілі і постійно звітує з цього приводу перед громадськістю, то він є відповідальним і це створює фундамент для зростання довіри до нього. При цьому він має бути достатньо незалежним, адже якщо центральний банк піддається систематичному впливу уряду, то дотримання цілей піддається сумніву. Окрім цього, беззаперечним фактом є те, що у незалежного банку менше стимулів допустити девальвацію національної одиниці (уряду це може бути цікаво задля наповнення бюджету та зменшення державних витрат).

Загалом, головним для нас є усвідомлення того, що при будь-якому ступені незалежності необхідність підвищення прозорості центрального банку не викликає сумнівів. У міжнародних дослідженнях була помічена така тенденція: прозорість підвищують в основному ті центральні банки, котрі характеризуються низьким рівнем незалежності та слабким рівнем довіри [7, с. 7]. Розкриття інформації стимулює регулятора діяти в інтересах суб'єктів економіки і нести відповідальність за прийняті рішення. Тільки після зростання прозорості, центральний банк може розраховувати на підтримку його незалежності і діяти більш самостійно. Тобто спочатку напрацьовується прозорість, а потім допускається можливість збільшення незалежності [7, с. 7].

Отже, розуміючи деякі причино-наслідкові зв'язки та суперечливі моменти даного дослідження, можемо перейти до аналізу ступеню незалежності та прозорості безпосередньо Національного банку України.

У нашому розумінні незалежний центральний банк – це той банк, котрий самостійно приймає монетарні рішення без впливу та участі державних структур; він характеризується широким колом повноважень та обов'язків.

Для аналізу незалежності НБУ використаємо GMT-індекс. GMT-індекс – це індекс, розроблений у 1991 році, названий за першими літерами прізвищ його дослідників – Гріллі, Маскіандаро і Табелліні та являє собою суму політичного та економічного індексів. Кожен із цих індексів складається з бінарних змінних, які можуть приймати тільки два значення: «істина» (одиниця) і «брехня» (нуль) [2, с. 10]. GMT-індекс політичної незалежності має вісім критеріїв і може сягати 8 балів, GMT-індекс економічної незалежності має сім критеріїв і також може сягати 8 балів (сьомий критерій оцінюється у 2 бали). Максимальна загальна сума за повної незалежності становить 16 балів.

На основі законодавчої бази України можемо визначити GMT-індекс та зробити відповідні висновки. Відповідно до елементів індексу було проставлено бали та отримано такі результати (див. табл. 1).

Як видно, за GMT-індексом незалежність НБУ складає 11 балів із 16 можливих, що є досить високим показником. Це дає нам розуміння того, що законодавча база України в межах банківської системи є достатньою, адже вона забезпечує можливість монетарного регулятору країни бути незалежним від впливу та тиску органів влади. Однак, на практиці все виглядає інакше:

Таблиця 1

Аналіз незалежності Національного банку України у 2014 році на основі GMT-індексу

Змінні індексу	Елемент	Оцінка	Коментарі
GMT-індекс політичної незалежності	Голова ЦБ призначається без втручання уряду	0	Голова НБУ призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України [1, ст. 18].
	Голова ЦБ призначається на строк більший, ніж 5 років	1	Голова НБУ призначається на 7 років [1, ст. 18].
	Рада директорів ЦБ призначається без участі уряду	0	Рада НБУ складається з 15 осіб, включаючи Голову НБУ, з них Президент України призначає сім членів шляхом видання відповідного указу, а інших сім членів Ради призначає Верховна Рада України [1, ст. 10, ст. 51].
	Рада директорів ЦБ керує банком більше 5 років	1	Рада НБУ обирається на 7 років [1, ст. 10].
	Немає необхідності в обов'язковій присутності представників уряду в Раді директорів банку	1	Кабінет Міністрів України та НБУ проводять взаємні консультації з питань грошово-кредитної політики та щодо розробки і здійснення загальнодержавної програми економічного та соціального розвитку, обмінюються необхідною інформацією. НБУ і Кабінет Міністрів можуть бути присутніми на засіданнях один одного з правом дорадчого голосу [1, ст. 52].
	Відсутність необхідності в схваленні урядом рішень у сфері грошово-кредитної політики	1	В українському законодавстві дається чітке розуміння, що НБУ, хоча знаходиться у державній власності, не представляє інтереси уряду, та самостійно приймає монетарні рішення.
	Центральний банк за законом зобов'язаний прагнути до стабільності цін як однієї з пріоритетних цілей	1	Основною функцією НБУ є забезпечення стабільності національної одиниці. При виконанні своєї основної функції НБУ має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності держави [1, ст. 6].
	Є законодавчі норми, що посилюють позиції центрального банку у разі конфлікту з урядом	0	Відсутні, в законодавстві зазначається лише те, що права держави на втручання в грошово-кредитну політику досить обмежені. НБУ є підзвітним Президенту України та Верховній Раді України, що означає необхідність НБУ доповідати про стан грошово-кредитної політики двічі на рік та щоквартально з питань фінансів і банківської діяльності щодо безготівкової емісії у відповідному періоді (проведення операцій з рефінансування банків, проведення інтервенцій на міжбанківському валютному ринку, проведення операцій на фондовому ринку), а також щорічно подавати прогнозовані значення монетарних показників та прибутку [1, ст. 51].
GMT-індекс економічної незалежності	Не існує автоматичної процедури видачі кредитів уряду	1	НБУ не має можливості надавати кредити в національній та іноземній валюті, як прямо, так і опосередковано (через державну установу, іншу юридичну особу, майно якої перебуває у державній власності) на фінансування витрат Державного бюджету України [1, ст. 54].
	Якщо є можливість видачі кредиту уряду, то уряд може отримати його лише за ринковою ставкою	1	Не було прецедентів
	Кредити уряду видаються на певний строк	1	
	Кредити уряду мають обмежений розмір	1	
	Центральний банк не є учасником первинного ринку державного боргу	1	НБУ не має права купувати на первинному ринку цінні папери, емітовані Кабінетом Міністрів України, державною установою, іншою юридичною особою, майно якої перебуває у державній власності [1, ст. 54].
	ЦБ самостійно встановлює процентні ставки (без узгодження з урядом);	1	НБУ самостійно встановлює процентні ставки та приймає інші монетарні рішення.. Окрім періодичної звітності, обміну інформацією, консультацій, не допускається жодного втручання органів державної влади та інших державних органів чи їх посадових та службових осіб, а також будь-яких юридичних чи фізичних осіб у виконання функцій і повноважень НБУ[1, ст. 53].
	Центральний банк не несе відповідальність за нагляд за банківським сектором (у цьому випадку ЦБ присвоює в рамках розрахунку GMT-індексу 2 бали) або ця відповідальність розділена з іншим органом державної влади (присвоюється 1 бал).	0	
Всього		11	

Джерело: складено самостійно на основі [2, с. 56-57]

Таблиця 2

Оцінка транспарентності Національного банку України на основі індексу Ейффінгера-Гераац (Eijffinger-Geraats transparency index)

Змінні індексу	Елемент	Оцінка	Коментарі
Політична транспарентність	цілі монетарної політики	1	Забезпечення стабільності грошової одиниці України та підтримання у середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких стабільних темпів інфляції, що вимірюються індексом споживчих цін.
	кількісне визначення цілей	1	Річний показник приросту індексу споживчих цін у 2013–2014 роках має стабілізуватися в діапазоні 4-6%, а починаючи з 2015 року – утримуватися в межах 3-5%.
	взаємодія між центральним банком та урядом	0,5	З одного боку, Національний банк підзвітний Президенту України та Верховній Раді України, з іншого, – вони мають дорадчі відносини, тож державні органи формально не має права втручатися у виконання функцій і повноважень НБУ.
Економічна транспарентність	публікація макроекономічних даних	1	НБУ на постійній основі публікує широкий спектр макроекономічних, ***бюджетних і монетарних даних, які включають зміни грошової пропозиції, інфляції, ВВП, зайнятості, промислових потужностей тощо.
	розкриття макроекономічних моделей	0	Відсутні, можуть бути обговорені під час конференцій, що проводить НБУ в особі Університету банківської справи, але вони не є публічними та загальнодоступними відомостями.
	частота публікацій макроекономічних прогнозів	0,5	Нерегулярно, частково наявні в «Основних засадах грошово-кредитної політики». Наприклад, на 2013 рік є два сценарії розвитку економічних подій, що прогнозує зміну значень ВВП (+3,4% чи +2,5%) та індексу споживчих цін (+4,8% та +6,1%). В макроекономічних оглядах, що публікуються щомісяця, також публікуються прогнози показників, але їх чіткий набір та публікація на постійній основі відсутні.
Транспарентність процедур	розкриття правил чи механізмів реалізації (трансмісія) монетарної політики	1	В НБУ присутні науково-аналітичні матеріали щодо трансмісійного механізму грошово-кредитної політики та описані особливості його дії.
	публікація проміжних звітів з монетарної політики чи протоколів засідань	0	Протоколи засідань не публікуються, а роз'яснення прийнятих рішень відбуваються не одразу та нерегулярно.
	роз'яснення механізму прийнятих рішень	0	Відсутня інформація про голосування членів засідання за прийняття/відхилення монетарних рішень.
Транспарентність монетарної політики	період оголошення зміни заходів чи цілей монетарної політики	0	Часто зміни оголошуються із певним запізненням, як правило, на наступний день після їх введення в дію.
	супровідні роз'яснення прийнятих рішень монетарної політики	0,5	Нерегулярно, проте останнім часом з'явилися відео-звернення представників НБУ із коментарями прийнятих рішень.
	розкриття майбутніх намірів чи перспективних рішень після засідання	0	НБУ, як правило, утримується від надання інформації про можливі зміни монетарної політики. Такі відомості не представлені у вигляді спеціальних періодичних звітів.
Операційна транспарентність	регулярний звіт про досягнення операційних цілей	0	Операційні цілі встановлені, але досягнення орієнтирів розглядається частково і в різних документах.
	регулярне обговорення впливу кон'юнктури на монетарну політику	0,5	Присутнє, але характерне для короткострокових прогнозів з урахуванням поточних макроекономічних даних.
	регулярний звіт про результати грошово-кредитної політики в межах макроекономічних цілей	0	Матеріали мають радше аналітичний характер макроекономічних та монетарних змін, а не співставлення прогнозованих та фактичних значень.
	Всього	6	

Джерело: складено самостійно на основі [7]

• Головна функція НБУ – забезпечення стабільності гривні не є конкретною, вона не дає розуміння того чи вартість купівельної спроможності гривні буде змінюватися в часі чи ні.

• В Україні Голову НБУ, членів Ради та Правління призначають і звільняють Президент і Верховна Рада. Тобто їхні посади не захищені на законодавчому рівні і змінюються зі зміною політичної влади.

• Не виключається прямий вплив органів влади на діяльність НБУ. Неодноразово спостерігалися факти втручань у діяльність НБУ як з боку Президента, так і секретаріату, політичних партій [5].

• Фактично застосовуються менш жорсткі обмеження НБУ щодо кредитування уряду, аніж зазначено в законодавстві [5].

• Ринок цінних паперів не розвинений, що обмежує свободу дій НБУ.

Враховуючи вищезазначене і те, що незалежність центрального банку може бути двох типів – «незалежність цілей» та «незалежність прийнятих рішень», в Україні спостерігаємо першу з них, тоді як друга де-факто майже відсутня через систематичний та потужний вплив уряду на НБУ, що свідчить про його недостатню незалежність.

Визначивши ступінь незалежності НБУ та розуміючи законодавчі можливості та особливості для цього, можемо перейти до аналізу прозорості НБУ. Для початку зазначимо, що під прозорістю розуміється розкриття центральним банком для всіх зацікавлених осіб (кредитори, позичальники, інвестори, громадськість) інформації у зручній формі (усні або письмові заяви, публікації, звіти тощо) [3, с. 436], на основі якої економічні агенти формують свої поведінку і очікування [2, с. 15-16]; вона характеризується відкритістю, доступністю, зрозумілістю, повнотою, своєчасністю та цілісністю інформації.

Для оцінки прозорості діяльності Національного банку України ми будемо використовувати індекс, розроблений Сильвестром Ейффінгером (Sylvester C.W. Eijffinger) з Центру економічних досліджень Тілбургского університету (Нідерланди) і Петрою Гераац (Petra M. Geraats) з Кембриджського університету [7, с. 20]. Індексний підхід для оцінки прозорості є похідним від оцінки ступеня незалежності центрального банку, тож методика виглядає досить подібно: прозорість ділиться на п'ять досліджуваних блоків, кожен з яких має ще по три складові, що оцінюються максимально по одному балу. Центральний банк може набрати від 0 (повна закритість) до 15 балів (максимальна прозорість) [3, с. 437]. Для унаочнення інформації занесемо дані у таблицю (див. табл. 2), де оцінимо прозорість НБУ та надамо певні коментарі.

Як свідчить аналіз прозорості за індексом Ейффінгера-Герааца, НБУ набрав 6 балів із 15 можливих. Це говорить про те, що його діяльність не є достатньо прозорою, він використовує лише 40% від можливостей комунікаційних механізмів розкриття та донесення інформації. НБУ набрав найбільшого значення в розрізі політичної транспарентності, адже з 2013 року з'явилися монетарні цілі, що мають кількісний вираз і вважаються ключовими орієнтирами країни. Економічна транспарентність є відносно достатньою, так як на сайті публікуються макроекономічні та монетарні дані вчасно та систематично, але негативним є те, що НБУ не здійснює розробку своїх монетарних моделей. Останні три види транспарентності характеризуються тим, що, по-перше, відсутня інформація про механізм прийняття рішень на засіданнях щодо вирішення грошово-кредитних питань, по-друге, не відбувається своєчасного донесення змін до цільових аудиторій, по-третє, роз'яснення рішень не проводиться на постійній основі, по-четверте, важко оцінити ефективність діяльності НБУ у зв'язку з тим, що він не надає даних про досягнення цілей, що були поставлені на початку року, і це ускладнює зіставлення прогнозованих значень і фактичних результатів. Все це свідчить про недостатню прозорість НБУ та веде до зменшення довіри до нього.

Проаналізувавши незалежність та транспарентність Національного банку України, вважаємо, що задля покращення грошово-кредитної політики НБУ перш за все повинен дбати, щоб суб'єкти економіки адекватно оцінювали монетарні рішення та правильно реагували на них. У загальному для цього необхідно, щоб НБУ визначив чітку довгострокову ціль своєї діяльності, виконував її з року в рік та на постійній основі звітував з цього приводу перед населенням та урядом. Важливо інформувати суб'єктів економіки про можливість досягнення встановлених цілей, надавати своєчасні роз'яснення заходів, способів та методів їх досягнення, а також розробляти прогнозні значення ключових економічних індикаторів. Це можна забезпечити при вдалому застосуванні інструментів та каналів комунікаційної політики: прес-релізи, прес-конференції, усні виступи, інтерв'ю, публікації (протоколи засідань/огляди загальної економічної ситуації країни та більш вузькі огляди щодо інфляції, валютного ринку тощо), проведення семінарів, фахові видання, дослідницькі роботи, звіти тощо. Такі дії збільшують прозорість центрального банку, а тому мають бути вдало використані Національним банком України.

Якщо говорити більш конкретно, то наші рекомендації є такими:

1. Розробка комунікаційної стратегії. Важливість її розробки полягає в тому, що вона є базовим документом центрального банку у сфері комунікацій і включає задекларовані цілі, завдання, пріоритети, інструменти, заходи тощо, що необхідні під час виконання НБУ покладених на нього функцій. До такого проекту можна залучити ті департаменти та підрозділи НБУ, що приймали участь у «Розробленні ко-

мунікаційної політики для поширення статистичної інформації та публікацій Національного банку України» (2013 рік).

2. Розробка комунікаційної політики. Комунікаційна політика відносно стратегії є вужчим поняттям і її заходи, як правило, розбиваються за напрямками, які можуть стосуватися, наприклад, комунікацій в сфері статистичної інформації чи комунікацій в умовах невизначеності чи комунікацій з приводу прийняття монетарних рішень.

3. Створення окремого департаменту, який буде займатися діяльністю, що виключно пов'язана з комунікаціями (інформування, роз'яснення, створення позитивного іміджу та ін.). Така необхідність існує через те, що в НБУ не існує чіткого розподілу повноважень щодо вирішення комунікаційних питань, а значить відсутня і відповідальність за прийняті рішення, що значно нівелює ефективність комунікаційної політики.

4. Залучення НБУ до процесу прийняття Закону про Державний бюджет України. На нашу думку, Національний банк України як банківський та фінансовий агент уряду та як аналітико-інформаційний та статистичний орган банківської системи повинен надавати Міністерству фінансів огляд сучасного стану та прогнозні значення економіки, а також розробляти рекомендації щодо напрямків використання коштів держави та визначення обсягів бюджетного дефіциту/профіциту. Прикладом впровадження такої ініціативи може слугувати центральний банк Угорщини – Magyar Nemzeti банк (Голова Magyar Nemzeti банку є членом Ради з фіскальної політики), думка Голови якого під час прийняття бюджету держави є визначальною і тому, як правило, підтримується більшістю урядовців. Враховуючи таку провідну роль, центральний банк Угорщини регулярно проводить аналіз змін дефіциту бюджету і державного боргу, перевіряє фінансування органів державного управління, аналізує стан фінансування грошово-кредитної сфери, зміни на ринку фінансів і обсягів ліквідності, а також проводить дослідження з питань фінансової політики. Національний банк Польщі (Рада монетарної політики) з метою узгодження дій монетарної та фіскально-бюджетної політик також приймає активну участь у процесі формування державного бюджету країни.

5. Прес-конференції НБУ мають бути представлені широкому загалу. Це може бути у вигляді стенограм прес-конференцій, як це здійснено в Угорщині, або у відео-форматі, як це проводиться у Швеції (прес-конференції транслюються в прямому ефірі на сайті Банку, а після завершення їх можна подивитися на YouTube).

6. Протоколи з монетарних засідань повинні з'являтися щонайшвидше. Відповідно до європейського досвіду це відбувається через два тижні після засідань Ради на офіційному сайті. Наприклад, в ЕЦБ також публікуються окремі голоси членів Ради.

7. Розробка документу, що стосується проблематики фінансової стабільності. Усі передові країни вже випускають Звіт з фінансової стабільності і найчастіше роблять це двічі на рік. Цей документ, окрім того, що підтримує прозорість політики центральних банків, також вважається стратегічним, адже він надає регулярний і всебічний аналіз макроекономічного середовища, операцій на фінансових ринках, внутрішніх фінансових посередників, фінансової інфраструктури, ризиків, які представляють загрозу для фінансової стабільності та тенденцій, які підвищують уразливість фінансової системи. Основною метою Звіту є інформування зацікавлених сторін щодо актуальних питань, пов'язаних з фінансовою стабільністю, для підвищення їх обізнаності та підтримання і зміцнення довіри до фінансової системи. Додатково до Звіту на офіційному сайті НБУ можна розміщувати низку статей, які дають або більш поглиблене розуміння фінансової стабільності або описують пов'язані з нею проблеми.

8. На сайті НБУ є доцільним використовувати календар подій із зазначенням часу та дати проведення семінарів, наукових конференцій, звітів, монетарних та іншого роду зустрічей тощо. Така функція має спростити процедуру пошуку та підвищити інформаційну обізнаність громадян.

9. Спілкування керівників НБУ з громадськістю. Україна може використати досвід Швеції, де на офіційному сайті використовується чаттинг (chatting), під час якого даються відповіді на питання з певної наперед обраної тематики. До того ж постійно відбуваються виступи керівників. На сайті зазначаються тема, спікер та місце проведення виступу, а після події вся інформація в цей же день розміщується на сайті.

10. Представлення статистичної інформації на офіційному сайті НБУ. Можна порекомендувати таку послугу, що запропонував на своєму сайті Банк Фінляндії, як Галерея графіків (Chart gallery). У ній розміщуються та постійно оновлюються всі доступні графіки у розрізі фінансового ринку у PDF-форматі.

11. Корисні калькулятори. Національний банк України повинен розробити та розмістити на сайті корисні калькулятори та інструменти, що зможуть надати можливість порівняти вартість банківських послуг. Такі калькулятори використовуються Банком Ізраїлю і є надзвичайно популярними. Вони розраховують витрати на відкриття поточного рахунку, вартість кредитної картки, плату за дострокове погашення кредиту на житло, вартість переходу кредиту за ефективною процентною ставкою в звичайну і навпаки та інше. Така ініціатива стимулює прийняття раціональних рішень з боку клієнта, що є запорукою у збільшенні кон-

куренції та підвищення якості запропонованих послуг у банківській системі країни.

12. Стимулювання фінансової грамотності. Сайт НБУ доцільно наповнити інтерактивними навчальними програмами, які мають, по-перше, зацікавлювати цільові групи НБУ, а, по-друге, роз'яснювати його діяльність. Це можна досягти завдяки створенню підрозділу сайту «Освіта», і наповнення його ключовими відомостями про НБУ. Крім того, Національний банк України може зняти короткометражні фільми, які демонструють його діяльність у сфері грошово-кредитної політики,банківського нагляду, емісії грошей, та викласти їх в Інтернеті. Широка обізнаність про діяльність Банку може бути забезпечена за допомогою проведення днів з фінансової грамотності, днів відкритих дверей.

13. Призначення офіційних представників-спікерів НБУ. Що стосується публічних заяв від імені центрального банку, його офіційними спікерами мають бути Голова НБУ та керівник департаменту комунікацій. Лише за їх погодженням інші представники центрального банку можуть виступати з заявами чи давати інтерв'ю. Наприклад, в Банку Ізраїлю є окреме управління, що має спікера задля донесення інформації населенню.

14. Налагодження зворотного зв'язку. З метою налагодження взаємодії між суб'єктами економіки та НБУ, зменшення інформаційних лагів та розривів у знаннях між громадянами, а також виявлення та усунення системних недоліків, пропонується використати досвід Ізраїлю та створити документ «Звіт по роботі щодо управління запитами та скаргами громадян».

Вищенаведені рекомендації більшою мірою покликані на зростання прозорості НБУ і покращення його комунікаційної політики. Щодо незалежності НБУ, то ми вважаємо, що вона має бути на такому рівні, щоб суб'єкти економіки були впевнені, що уряд не матиме можливості впливати на центральний банк задля досягнення особистих інтересів.

Висновок. Отже, незважаючи на те, що законодавча база, на основі якої здійснює свою діяльність Національний банк України, за останні роки вдосконалилася, його не можна вважати незалежним, він піддається суттєвому впливу уряду. Разом з тим рівень прозорості НБУ не досягає навіть половини від можливого значення. Це все негативно впливає на здійснення грошово-кредитної політики. Задля покращення ситуації необхідно вживати системний підхід, але без довіри населення до дій НБУ жодні зміни не дадуть бажаного результату. Для зростання довіри необхідно, щоб головним фокусом уваги став економічний суб'єкт. Якщо він отримує достатньо інформації та знає, чого очікувати у майбутньому, то його рішення щодо споживання, заощадження, інвестування є більш раціональними. НБУ повинен бути відповідальним перед членами суспільства за прийняті монетарні рішення, вести прозору та послідовну грошово-кредитну політку, володіти налагодженим механізмом підзвітності та здійснювати виважену комунікаційну політику тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про Національний банк України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14.
2. Анализ независимости центральных банков РФ, стран СНГ и Восточной Европы / Трунин П.В., Князев Д.А., Сатдаров А.М. – М. : ИЭПП, 2010. – 76 с. : ил. – (Научные труды / Ин-т экономики переходного периода; № 133Р). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iep.ru/files/text/working_papers/133.pdf.
3. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с. – (Інституційні засади розвитку банківської системи України).
4. Доклад Стиглица. о реформе международной валютно-финансовой системы: уроки глобального кризиса. Доклад Комиссии финансовых экспертов ООН. – М. : Междунар. отношения. 2010. – 328 с.
5. Непрядкіна Н.В. / Незалежність центральних банків країн СНД / Економічний форум – 2014. – № 1. – С. 81-90 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecfor_2014_1_17.pdf.
6. Тематический доклад SIEMS / Институт исследования быстрорастущих рынков СКОЛКОВО / Независимость центральных банков и глобальный финансовый обвал: Взгляд из стран с формирующимся рынком, 2010.
7. Транспарентность денежно-кредитной политики и повышение требований к раскрытию информации Банком России / Моисеев С.Р., Кузьмин М.М., Ленков И.Н., Терехова И.А. / Центр экономических исследований Московской финансово-промышленной академии, Москва, 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mfpa.ru/general/upload/investigation/trasparency-report.pdf.